

1

יבד ויאמר יהוה אל-אברהם לך-לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך: ויאעשך לגוי

א ואמר ויאברם איזה לך מארצך וממולדתך ומבית אבונך לך-לך מארצך וממולדתך ומבית אבונך

רש"י

לקט בדיר

(ח) לך לך. * להנאתך ולטובתך, * ושם * אעשך לגוי גדול, וכאן * חי חתה זוכה לבנים (ר"ח ע"ז), ועוד שאודיע * טבעך * בעולם (ב"ר): (ג) ואעשך לגוי גדול. * לפי שהדרך גורמת לשלש דברים, ממעטת פריה ורביה, וממעטת חת המזון, וממעטת חת השם, לכך הוזהר לשלש ברכות הללו, שהבעיחו על הבנים ועל המזון ועל השם (ב"ר), (ואגדלה שמך הרני מוסיף אות על שמך שעד עכשיו שמך חזרם

א) בא לתרץ לשון הליכה, שלא מצינו כן בכל המקרא לומר הליכה על מקום העצוב, אלא בלשון יציאה, ולשון הליכה דוקא על זכירת המקום אשר הלך לשם, כגון ויאל יעקב מבאר שבע וילך חרנה, וכגון ויאלו ללכת ארצה כנען, וכן קח נח וגו' וכן לך אל ארץ המוריה, א"כ היל"ל לא מארץ וכו' וכן לך אל הארץ אשר אראך, ואלו לא היינו דורשים כלום שזה קדר הלשון, אבל עתה ודאי שרצונו לומר שהליכתו מארצו תהיה "לו" (מ"ל): (ב) כי בהכרח שלכל הפחות ב' דברים נכללים בחיבת לך, שאם רק דבר אחד למה סתם ואמר לך לטובתך היה לו לומר לך בשביל טובה פלוני, וכן

שינוי נוסחאות * שם * כאן * שתודיע טבעך לעולם.

לקמן בפרשה וינו עליו פירש"י על אודותיו לשלחו ולשמרו, גם שם הכרח הוא שאמר סתם עליו על אודותיו ולא פירש מה יעשו לו בהכרח שלכל הפחות ב' דברים נכללים בו, ומפרש רש"י מה הם הב' דברים להנאתך זה בנים, ולטובתך זה לפרנסת שמו, והסביר כן נוחמת שידוע מאמרי רז"ל שקדושת ארץ ישראל מסייע להאצלת נפש קדושה, ויחזק שהיה עולה חמימה אין חובה לארץ כדאי לו, ועוד שהלא ידוע שאצט"ה לא היה אפשר ע"פ המול להיות לו בנים, לזה בהכרח לו לדור בארץ כנען שאינו חתה שום מול ואמצעי, וכן כמה טעמים נגלים ונסתרים, ופירסום השם פשוט הוא שאם ילך ממקום למקום נודע ומפורסם קדושתו פרישתו ומדותיו הנכונים משא"כ היושב במקומו (ג"א): (ג) אינו מלשון טובה, אלא מלשון טבע, כלומר מדותיו הישרים והמעולים: (ד) רש"י מקשה על עצמו, למה לי לדרוש מחיבת לך לך בנים והשם הלא הכתוב מוכייר בפירוש ואעשך לגוי גדול זה בנים ואגדלה שמך זה פרסום שמו, וע"ז תרץ שהם ב' דברים ולא ראי זה כזה, שאמת שארץ ישראל יגרום לו בנים אבל לא בנים הארצה האדומה הטלגול ממעט פריה ורביה (שאין דרך ארץ לשמש בדרך - רש"י), וכן השם אמת שיתודע לבנים שמו הגדול, אבל לא יהיה גדולה זה במילואו שבהיותו עובר ושז לא יכיר בזמן מועט

אור החיים

שבתן אותו חס מקיים גזירותיו, ולאחר שקיים דבריו והלך לו מארצו וכו' אז נגלה אליו דכתיב (פסוק ז') וירא ה' אל אברהם, מה שאין כן שאר הנצרכים שכבר קדמה וגשתקעה האמונה בלבם מאברהם והושרשו בקדושה היה נגלה להם תחלה. ולא ולמד מאבות"י ומשה בסנה. ודרך זה מסכים לדברי רז"ל (ב"ר ל"ט) שהעמידו פסוק (תהלים מ"ה) שמעי צת וראי וגו' באברהם אבינו, בתחלה שמעי והוא אומרו ויאמר ה' אל וגו', ואחר כך נגלה אליו וירא וגו', והוא אומרו וראי. ולא היו שניהם שמיעה וראיה כאחת אלא בהפסק

א. ויאמר ה' אל אברהם וגו'. טעם שדיבר אליו ה' קודם הבראות לו, מה שלא עשה כן בכל הנצרכים, ב' טעמים בדבר, או להיות שהוא עליו השלום נשתדל בהכרת צוראו מה שלא עשה אדם זולתו וכן ה' (ג') שנים הכיר את צוראו מעצמו בהתחכמותו (נדרים ל"ב), לזה לא הולך להגלות אליו אלא אמר אליו דברותיו וכבר הוכר אללו המדבר. או אפשר כי להיותו אדם ראשון בקדושה, אשר בעשרה דורות שקדמוהו לא היה אדם שהכיר אלכותו ודבר אתו אלהים, לזה נהג ה' עמו בסדר זה שלא הראה שכינתו אליו עד

אור בדיר

(א) יחזק ויעקב.

ביניהם. ול צת שמע לך לך מאר לומר מ ואלה גם ממנו לער הפרידו מפרידת מולו אביו לזה ס זכר על כל ו (ב) את צק ו עוד יראה לוי יליאתו מאור אלא הוא לו ואפילו מצית ה' ולקח עמו דבק צו כאו שאתר אחר וגו' פירוש יכלימהו. ולו הרועים תיכן הימין וגו', כדברים האל חושב מחשבו סיבה דחפו ז ממה שאמר אברהם אחרי זה יוכיח) כי להראותו את אשר אראך (ב) פ"י לא די שו נתן חיבת צת בני גם לעוזב מולדת אביו וקבל על נ לוט. (ד) שז שאמר וה' אמר והכבוד מלפניך והכבוד מלפניך לתיבת לך לך, לך. (ב) לך

ויזא אור החיים - גשפזר בתלמידי אר פרב

סס ג) ד"א רמז לו שלאחר שתלך מארצך תחיה כמנין לך לך, שהרי בן ע"ה שנה היה כשיצא וכל שנותיו קע"ה.³ ד"א רמז לו ב' הגליות, ששני פעמים ילכו ישראל בגולה.⁴ ד"א רמז לו שאחר חמשים דורות, כמנין לך, ילכו בגלות בימי צדקיהו. ובזכותך שדברתי עמך בן שבעים שנה⁵ בכרית בן הבתרים ישובו לאחר שבעים שנה. ולכך סמך חרן⁶ ללך לך לפי שבחרון אפו של הקב"ה בע"ז גלו⁷.⁸ אשר אראך. ב' במסורה. הכא. ואידך בזכריה (א ט) אני אראך מה המה אלה גבי גליות. מלמד שהראה הקב"ה לאברהם הגליות (צ"ר מד יז).⁹

אראך בגימטריא בעננים. מלמד שהיו העננים הולכים לפניו ומראים לו הדרך.¹⁰ ואעשך לגוי גדול וגוי. ברכו כאן שבע ברכות (נמד"ר יא ז) והם אלו. ואעשך לגוי גדול, והיא הגדולה שבכולם שיעשהו לגוי, שעם זאת נכלל השעבוד והשחרור.¹² והשנית, שבהיות אברם טרם הכנסו בכרית יברכהו ברכת הממון כמו שנאמר (לסן יג ז) ואברם כבוד מאד. והשלישית, שיגדל שמו מאברם לאברהם (תנ"י מי שרה ו) ¹³. והרביעית, שיהיה הוא בעצמו ברכה ¹⁴. והחמישית, שיברך השם מבורכיו. והששית, שיאור כל מבקשי רעתו. והשביעית, שיתברכו בו כל משפחות האדמה.¹⁵

א. "לגוי גדול ואברך" בגי' יאודיע טבעך בעולם" (כלשון התנחומא מובא ברש"י). (ברכת פרץ).

2. וע"ע במד"ר יח, יז מנצפ"ך האותיות כפולות צופים אמרום. כ"ך [כ] פשוטה וכפופה. מ"כ נרמז לאברהם לך לך, לקי שנה יוליד עכ"ל. וכן ר"ת "לך לך מארצך" בגימטריא ק' וזה"ש כאן אי אתה זוכה לבנים אלא כשתלך מארצך ותהיה בן ק' (בן יאיר).
3. כ"ה בהד"ו מבעה"ת.
4. וכן בב"ר לט, ח דריש "לך לך" ב' הליכות.
5. כ"ה בכתי"מ (ובדפוס): "בן ע"ה שנה" והוא שיבוש) וכ"ה בסדר עולם פ"א וכ"פ אב"ע שמות יב, מ ועיין רמב"ן שם שהאריך בזה. וכ"כ התוס' ברכות ז, ב ד"ה לא. וע"ע בדי רבינו להלן טו, ה ד"ה כה יהיה זרעך ובשנו"ס.
6. לעיל יא, לב וימת תרח בחרן. ובדפוס"י נשמטה תיבת "חרן" ובס' עיטור בכורים שהעתיק מדפוס"י (ראה הערה הבאה) כתב על דיבור זה: "לא ידעתי לפרשו ושאלתי לכמה חכמים ואין מגיד לי".
7. בדפוס"י: "בע"ה" וממנו לחומשים, והנכון הנוסח שבכתי"י והרמז לע"ז עפ"י מש"כ הרמב"ם במו"נ (א, לו) שלשון חרון אף בתורה ובנביאים אינו אלא בענין ע"ז (הערת הרב צ"י אברמוביץ שליט"א).
8. וכן בב"ר סח, יג דרשו וילך חרנה (להלן כת, י) על הגליות כמד"כ (איכה א, יב) אשר הוגה ה' ביום חרון אפו.
9. והנה תנור עשן ולפיד. שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן אמר ד' דברים הראה לו, גיהנם ומלכויות ומתן תורה ובית המקדש, ועיין להלן טו, ב ד"ה ערירי. טו, יז ד"ה ועלטה.
10. דלא מצאנו שהראה לו הקב"ה את הארץ. ועיין אב"ע, רמב"ן וספורנו. ובשולי כתי"מ: "הפסוק מתחיל בו ומסיים בך" (ויאמר — אראך) מנין שם בן ד' אותיות שהביטחו בשמו הגדול". וכמ"ש בכל מקום שהצדיקים הולכים, השכינה

11. הולכת עליהם (ב"ר פו, ו). וע"ע להלן הערה 11. ועיין להלן יח, יז ד"ה הולך וגוי.
12. כה תברכו. הה"ד ואעשך לגוי גדול. א"ר פנחס בן יאיר ז' ברכות בירך הקב"ה את אברהם וכו' כנגד ז' פסוקים שבמעשה בראשית שכתוב בהן כי טוב עכ"ל. [חד מהם "והנה טוב מאד" (שם, א, לא)]. וכן בירך לאדה"ר ולאשתו ז' ברכות: פרו, ורבו, ומלאו, וכבשה, ורדו בדגת, בעוף, ובכל חיה הרומשת (פי' הרד"ל, פרד"א ספי"ב). וכן בירך ליצחק ז' ברכות (להלן כו, ג-ד). ובמדרש תדשא פ"ה (אוצ"מ עמ' 477): יעקב אבינו נתברך ב' ברכות בז' מקומות (להלן כב, כג. כז. כח. כה, ג, יג. ל, כז. לה. טו. מ, ג). למה נתברך בז' מקומות, כנגד ז' פסוקים במעשה בראשית שכתוב בהם "כי טוב" וכנגדן בירך הקב"ה לאברהם וכו'. ויש להוסיף שהקב"ה נגלה לא"א ז' פעמים (יב, א. יג, ז, יד, טו. יז, א. יח, א. כב, א). וביל"ש רמז תתקם הוסיף משה רבינו לישראל ברכה שביעית "וזאת הברכה" על מה שברכום האבות או שהוסיף על ג' ברכותיו של בלעם עוד ד' ברכות, עיי"ש. ובשולי כתי"מ ב"הוספות ר' קלמן": לך לך לטובתך. מארצך. כנגדו ואעשך לגוי גדול. ממוזתך. כנגדו ואברך. ומבית אביך. וכנגדו ואגדלה שמתך ע"כ.
13. ואגדלה שמך וכו' אני עושה שמך למנין אברים שבך, מה אברים רמ"ח אף שמך רמ"ח.
14. רבינו מפרש כרמב"ן: "אתה תהיה הברכה אשר יתברכו בך לאמר ישימך אלהים כאברהם", וכ"פ בפ"י הטור עה"ת ודלא כרש"י שפירש כך את הברכה האחרונה ונברכו בך וגוי. וכ"ה בתנחומא (וכ"כ הרמב"ן בדרך הראשונה).

15. שהש"ר ג, יא ששים אותיות שו
16. וא"ר יודן וה [כשאגדל שמך מספר אברכה בה"א מהרז"ן]. וזהו שרמד הכנסו לברית" (כמ"ט שמו יהיה "אברהם".
17. ד"א ואברכה מז מבני בניך שבני לוי. אמר לפניו רבני אמר ליה משתן מבר שבט וכו'. ועיין חול ליה. אמר רב נחמן ע"כ. וכ"ה בתנ"י. הן פרמא. וכ"ה בפיה"ת ובדפוס"י: "ואברך מ המברכים בניך". וב לכוון הגימטריא. וב כתב כי "ואברכה מז יברכו בניך". ולא ובדפוסים.
18. אולי כוונתו לפ ד"ה כל כהן דו וילפינן ממד"כ "אמח ולזה רמז רבינו ד"כ או"ח סי' קכ"ח ס"ל מדאורייתא (הערת הו ועתה ראיתי בס' אמ שדייק כך מל' רבינו שנים היתירים של מברכין") על 524 ו) בניך") לרמז על בו ובפי' הרוקח עה"ת: מברכים בניך, לכך א אמר קורא עכ"ל. וע זצ"ל בהערתו שו מהר"ר אלי' כ"ץ שג

בוצאות ספרות ספרות

טו ל אחר | הדברים האלה היה
 דברייהוה אל-אבכם במחזה לאמר
 אלהיך אבכם אנכי מן לך שְׂכָרְךָ
 הרבה מאד: ב ויאמר אבכם אדני
 יהוה מהתתן-לי ואנכי הולך עירי
 ובן-משק ביתי הוא דמשק אליעזר:

חֲקָהוֹן: א בְּתַר פְּתִימָא הָאֲלֵין
 הוּה פְּתִימָא דִּין עִם אַבְרָם
 בְּנִבְיָאָה לְמִימְרָ לָא תִדְחַח
 אַבְרָם מִימְרֵי תִקּוּף לָךְ אֲרִיךְ
 סִגִּי לְחִדָּא: ב וַאֲמַר אַבְרָם יי
 אֱלֹהִים מַה תִּתֵּן לִי וְאֵנָּה אֲזִיל
 בְּלָא וְלָךְ וְכִר פְּרִנְסָא חֲדָין
 דְּבִבְתִּי הוּא דְּמִשְׁקָאָה אֲלֵיעֶזֶר:

ג ואמר אב
 וְלָךְ וְהָא בְר
 פְּתִימָא דִּין
 יִרְתִּינְךָ דִּין
 הוּא יִרְתִּינְךָ

(ג) הן לי ל
 תתן לי: (ה)
 הוליו מלח
 (שבת ק"ו.) ח
 צמלות שאי
 חבל הצרכים
 (ב"ר.) חני ק
 הוליו מח
 שינוי נוסחאות י
 צדעת, הולא מ
 פירושו לא מנ
 הב"ר הענין ו
 וצפנימיות אין
 לורך יש צדע
 השמות שמו ו
 חבל לא העמיו

(טו) ג. וי
 כבר הצעו
 כעפר הארץ
 אומרו הן ל
 לריך לדעת
 אחר שאין לו
 אחר (ט"ו). ח
 שלחיות שב
 הארץ, ודבר
 אדם הצווינו

רש"י

לקט בהיר

(ב"ר): (ח) אחר הדברים האלה. כל מקום שנאמר
 אחר סמוך^א, אחרי מופלג (ב"ר), אחר הדברים
 האלה אחר שנעשה לו גם זה שהרג את המלכים,
 והיה דואג ואומר* שמא קבלתי שכר על כל
 לדקותי^ב, לכך אמר לו המקום אל תירא הצרכים (ב"ר):
 אנכי מן לך. מן העונש שלא תענש על כל אותן
 נפשות שהרגת (ב"ר), ומה שאתה דואג על קבל
 שכרך, שכרך הרבה מאוד: (ז) הולך עירי. מנחם
 בן סרוק פירשו לשון יורש, וחצר לו (מלאכי ב' י"ג) ער
 ועונה^ג, עירי כלל יורש, כאשר תאמר (איוב י"א י"ג)
 ובכל תצו אחי תשרש, תעקר שרשיה, כך לשון עירי
 חסר צנים, וצלע^ד דישפנעיו^ד, ולי נראה ער ועונה
 מגזירת (פיר ב' ב') ולצי ער, ועירי לשון חורבן, וכן
 (תהי קל"ז ז') ערו ערו, וכן (הקוק ג' י"ג) ערות יסוד, וכן
 (ירמי י"א י"ח) ערער תערער, וכן (פני ב' י"ד) כי ארצה
 ערה: וכן משק ביתי. כתרגומו, שכל ביתי נחון על
 פיו, כמו (מ"א מ') ועל פיד ישק, אפטרופא שלי, ואילו
 היה לי בן היה צני ממונה^ה על שלי: דמשק. לפי
 התרגום^ו מדמשק היה, ולפי מדרש אגדה (ב"ר)
 שרדף המלכים עד דמשק^ו, ובגמרא שלנו (יומא כ"ח)
 דרשו נוטריקון דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים:
 שינוי נוסחאות • דואג שמה נתקבל שכר על כל צדקותיו.

א) שמיצת אחר כלל יו"ד הוא לשון יחיד כלומר אחר דבר
 אחד היה זאת, אבל אחרי פירושו אחרי דברים רבים
 (במ"ח). ולאו דוקא סמוך זומן, אלא נסמך זה לזה, כלומר
 זה ילא מזה, שאל"כ מה צל להשמיענו (בא"ר), ועיין לקמן
 כ"ב כ': (ב) מאמר זה ומאמר הסמוך המשך אחד הוא,
 והכוונה הוא עז"ה על ג' דברים השיב הקב"ה לאברהם,
 והם צ"ב, ב' מהם צשם ר' לוי, והג' צשם רבנן, ואלו הם,
 שלא יירא מהגוים שסביביו שיעשו בו נקמה, ושלא יירא מן
 העונש שמא הרג דיוקים, ושלא ידאוג שמחמת נסים שנעשו
 לו כבר קבל שכר עבודתו. והנה הצטעה הא' לא צל בדברי
 רש"י כלל שאין בו לורך ופשוט הוא מלשון הכתוב שאמר אל
 תירא אנכי מן לך פירושו פשוט שהקב"ה יגן בעדו כנגד
 מי שהוא, אבל הצטעה הב' לריך רש"י לפרש שגם זה נכלל
 ביראת אברהם וצמנית הקב"ה, וזה מה שאמר דציבור
 הסמוך מן העונש וכו', והצטעה ג' לריך רש"י להקדים
 שהיה לאברהם דאגה עליו לפי שזה נקרא דאגה ולא יראה,
 ודאגה לא נוכר בצפוק רק נשמע מאחר שהקב"ה אמר
 שכרך הרבה מאוד, וצוה יצאו דברי רש"י על מכוונם כפתור
 ופרח (נח"י): (ג) פי' גם זאת היא עבודתו של מנחם בן
 סרוק לחבר לו ער ועונה, כלומר הוא אומר שגם ער ועונה
 מלשון יורש הם (וכך הוא התרגום שם וכן הראצ"ע) ואין
 רצונו לומר כאן שאברהם הלך בצנים, אלא כמו תשרש שאין
 פירושו שמוסיף ותחוק ותתן שרשים, אלא תעקר שרשים, כל זה
 פירושו ער הפך הישן שהנביא קלל שיכרתו לו חלמידיים שהם
 ערים ומוכנים לשמוע ואנשים שהם עושים דבר חכמה, וכאן
 פירושו מלשון חורבן, והוא מן חיצות הכפולות כמו ערער
 תערער וכמו אדמדס או פתלמול (בא"ר): (ד) פי' וזה ענינו
 לכאן לומר חוץ ממה שאני עירי גם שכר עוה"ו אין צו חלית
 לעזבו לאחרים: (ה) שחרגם דמשקאה, והה"א הנוסף
 בלשון ארמי הוא כמו יו"ד בעברי כמו עמוני שפירושו שהוא
 מבני עמון (רא"ם), וענינו לומר שאפילו ממשפחתי וממולדתי
 אינו, אלא הוא משצב אחר וממדינה אחרת, ולפי הדרוש וגם
 לפי הרמז ענינו לומר שכל כחי ועבודתי בחיטך והרצנת
 תורה נתתי בו ולא בצני, וכוונת הכתוב לכולם לכן מציאם (מ"ל):
 (ו) שנאמר עד חונה אשר משמאל לדמשק, והוא היה העיקר
 בההרדפה, כמו שדרשו מתיבת חניכיו (רא"ם):

כל זה הוא דעת מנחם, אבל אינו מודה לו לא שם ולא כאן, כי שם
 ערים ומוכנים לשמוע ואנשים שהם עושים דבר חכמה, וכאן
 פירושו מלשון חורבן, והוא מן חיצות הכפולות כמו ערער
 תערער וכמו אדמדס או פתלמול (בא"ר): (ד) פי' וזה ענינו
 לכאן לומר חוץ ממה שאני עירי גם שכר עוה"ו אין צו חלית
 לעזבו לאחרים: (ה) שחרגם דמשקאה, והה"א הנוסף
 בלשון ארמי הוא כמו יו"ד בעברי כמו עמוני שפירושו שהוא
 מבני עמון (רא"ם), וענינו לומר שאפילו ממשפחתי וממולדתי
 אינו, אלא הוא משצב אחר וממדינה אחרת, ולפי הדרוש וגם
 לפי הרמז ענינו לומר שכל כחי ועבודתי בחיטך והרצנת
 תורה נתתי בו ולא בצני, וכוונת הכתוב לכולם לכן מציאם (מ"ל):
 (ו) שנאמר עד חונה אשר משמאל לדמשק, והוא היה העיקר
 בההרדפה, כמו שדרשו מתיבת חניכיו (רא"ם):

ג וַיֹּאמֶר אַבְרָם הֵן לִי לֹא נָתַתָּה זֶרַע
 וְהִנֵּה בְּנֵי בֵיתִי יֹרְשׁ אֹתִי: ד וְהָיָה
 דְּבַר-יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יִירָשְׁךָ זֶה
 כִּי-אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ הוּא יִירָשְׁךָ:
 ה וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבְּטַחְנָא

ג ואמר אברם הא לי לא נתת זרע. ד ומה תועלת בכל אשר
 וְלָךְ וְהָא בְר בֵּיתִי יִרִית יְתִי: ד וְהָא
 פְּתֻמָּא דִּי עַמִּיה לְמִימַר לָךְ
 יִרְתִּינְךָ דִּין אֲלֵהֶן בְּר דִּי תוֹלִיד
 הוּא יִרְתִּינְךָ: ה וַאֲפִיק יְתִיה לְכַרְא

לקט בהיר

רש"י

ז) חיצת הן משמעותה שזה רק הקדמה על עיקר המאמר
 וחסר הגזירה והסיום, לכן הוסיף רש"י הכוונה (בא"י),
 וצא אברהם לומר שאם לא יהיה לו זרע אז גם הנעמה הב'
 שכך הרצה מאוד גם כן אינו הנעמה (רא"ם), ועל כל זה
 השיבו הקב"ה אשר יצא ממעיך הוא יירשך בין בגשמיות
 ובין ברוחניות, הוא יהיה אפטרופוס על שלך והוא יקבל
 ממך כל תורתך (מהר"א): ח) ופשוטו זה דחוק מאוד,
 כי אם היה אז בפנים פשיטא שיצא לראות הכוכבים, ומה
 יצא לנו אם היה בחוץ או בפנים (ג"א): ט) פי' לא
 בדעת, הוצא מדעתך האלטרנטיביות, ואין פירושו לא לגמרי שהרי
 פירושו לא ממול זה ולך אל מול אחר, וצפרט חיצת החוזה אינה מיושג
 הב"ר הענין רחוק מפשוטו שהגביה אותו למעלה מן הכוכבים,
 וצפנימיות אין חילוק בין הגמרא ובין הב"ר, שגם חז"ל צ"ר
 אף יש בדבר, אלא הוסיפו שלא רק שהוציאו ממול זה למול
 השמנות שמו (בא"י): י) ראונו צוה ליישב הקושיא הלא היה
 אצל לא העמיד בן שהעמדה נקראת בן שהוא כמוהו והולך
 בדרכיו וראוי לקרותו על שמו ומוכן הוא לירש אותו בגשמיות

א) הן לי לא נתת זרע. ב) ומה תועלת בכל אשר
 חתן לי: א) ויוצא אותו החוצה. לפי פשוטו
 הוציאו מאלו לחוץ לראות הכוכבים, ולפי מדרשו
 (שבת קמ"ג) אמר לו לא מאלטרנטיביות שלך, שראית
 במולות שאיך עתיד להעמיד בן, אצרכו אין לו בן,
 אצל אברהם יש לו* בן, שרי לא חלד אצל שרה חלד
 ב"ה, אני קורא לכס שם אחר וישתנה המול, ד"ה
 הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן
 שינוי נוסחאות יתיה ט.

אור החיים

טו) ג. ויאמר אברם הן לי וגו'. קשה אי' איך
 יוכל לומר לא נתת זרע ומה ומה
 כבר הצביחו ואמר לו (לעיל י"ג ע"ז) ושמתי זרעך
 כעפר הארץ ומה לו לפקפק ח"ו בדברי ה'. צ'
 אומר הן לי (י"ג) היה לו לומר הן לא נתת לי. ג'
 ריך לדעת הכוונה באומר והנה בן ביתי יורש
 אחר שאין לו זרע מה לי אם יורש אותו בן ביתו או
 אחר (י"ג). אכן כוונת הכתוב היא על זה הדרך,
 שלביות שבשורת הזרע שאמר לו ה' אמר כעפר
 הארץ, ודבר ידוע כי הנמשלים לעפר הארץ הם בני
 אדם הצויים והפחותים שאין בהם נפש קדושה, על

דך אומר (קבלת ג') רוח הבכמה היורדת היא
 למטה לארץ, והם הנקראים עמי הארץ, ובני אדם
 כאלו לא יתמלא רצון הדיקים בהם, לזה אמר
 אברהם הן לי וגו', פירוש דבר השור לי לא נתת
 זרע. ולזה השיבו ה' ואמר לו ספור הכוכבים כה
 יהיה זרעך והם הדיקים המשולים לכוכבים דכחיב
 (דניאל י"ג) ומלדיקי הרבים ככוכבים וצוה נחה
 דעתו. ואל יקשה לך לפירוש זה ממאמר חז"ל שדרשו
 בפסוק והיה זרעך כעפר הארץ שאמר ה' ליעקב,
 חז"ל (צ"ר ס"ט) כעפר וגו' מה עפר אינו מתצרך
 אלא צמים כך צריך וכו' מה עפר מכלה כלי מתכות

אור בהיר

מרשעים. קיר) שמדגיש חיצת לי, כאשר הקדימו ומשמע שצא למעט. קטו) והלרבה.

האין
 אברם
 תרחל
 אנרד
 ים יי
 אזיל
 הרין
 ייעור:
 זכאמר
 דצריס
 ולכיס,
 ול כל
 (ב"ה):
 אותן
 קבול
 מנחס
 ער
 "א"ב
 עירי
 ועונה
 ין, וכן
 ד, וכן
 ארזה
 זון על
 ואילו
 לפי
 (ב"ה)
 ח"ה)
 חריס:
 כי שם
 ג, וכלן
 ענינו
 הנוסף
 זולדתי
 תורה
 העיקר

הַשְּׁמִימָה וּסְפַר הַכּוֹכָבִים אִם-תִּתְּנוּ לְסִפְרָם אֵת-וַיֹּאמֶר לוֹ כִּי יִהְיֶה זִרְעֵךָ: וַיֹּאמֶן בְּיָהוּהָ וַיִּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה: ששי

וַאֲמַר אֶסְתְּבִי כַעַן לְשִׁמְיָא וּמְנִי בּוֹכְבִיָא אִם תְּבוּלִי לְמִמְנִי יִתְּהוֹן וַאֲמַר לִיהּ כְּדִין יְהוֹן בְּנֵה: וַיְהִימִין בְּמִמְרָא דִי וַחֲשַׁבְהָ לִיהּ לְזָבוּ:

רש"י

לקט בהיר

וצרומניות (מ"ל): יא) פי' חילוק יש בין ראה להבטה, ראה נקראת הבא לו לאדם כשפותח עיניו בין כיון לראות דבר זה בין לא כיון, אבל הבטה נקראת כשצנונה הסיר עיניו מכל הסביבה ונתן עיניו דוקא בדבר זה, וזה פי' דברי חז"ל אין הבט אלא מלמעלה למטה, פירושו שהסיר עיניו מלהסתכל למעלה מן הדבר הזה וממסע עיניו דוקא למטה על אותו דבר כגון והביט אל נחש הנחשת פי' הגם שיכול היה לראות למעלה מן הנחש באויר עד לרקיע וגם לזדדין הסיע עיניו מכל הסביבה והביט למטה אל הנחש צנונה, אבל כאן אין שייך לומר שהסיר עיניו מלמעלה שאין השגה בעין לראות למעלה מן הכוכבים, אלא דוקא אם היה למעלה מן הכוכבים והביט למטה (ג"א), ובש"ח כתוב לאמר שנחש הנחשת הביט ולא האנשים הביטו בו, וכבר תמה עליו בסקר דעת יששכר: יב) ק"ל מה זה חידוש להשמיע שאלע"ה האמין בה', אדם שהיה מוכן לשחוט בנו יחידו, ומה גם להיות נחשב לו לצדקה, ומיך שהאמנה היא שלא שאל אות כמו ששאל בירושת הארץ, פי' גם שם לא שאל על נתינת הארץ כי מי לנו גדול באמונת אמת כאבינו הראשון, אלא חשב שהנתינה תהיה מכל מקום בין יזכו בין לא יזכו כמו שכן היה, אבל ירושה (דכתיב בפסוק הסמוך לתת וגו' "לרשתה") שפירושו קיום לעולם ועד על זה היה מפקפק שדבר זה הוא נגד הטבע שיושגי הארץ

אור החיים

וכו', ע"כ, הרי דהמשלת העפר לשבח. הכה לא דרשו ז"ל בדרך זה לשבח שבטעפר, אלא אחר שמלינו שהמשילם ה' לכוכבים הא למדת שלא המשילם לעפר אחרי כן אלא לשבח שבטעפר, לא לבחינה הפחיתות, ולזה תמנא שלא דרשו כן בפסוק ראשון הנאמר לאברהם אלא בפסוק הנאמר ליעקב אחר שהוצטח אברהם ככוכבים, ולזה דאג אברהם על המשל ראשון כעפר הארץ (ט"ז). וזוה נתיישבו צ' הדקדוקים למה לא הוצטח אברהם בהצטחה ראשונה גם דקדוק אומרו הן לי. ואומרו והנה בן ביתי יורש אותי, תחפרש צשני דרכים, הא' שאם לא יתן לו אלא כעפר יותר יבחר לבן ביתו לירש אותו, להיותו תלמידו החביב לו, ממה שירשנו בן שאינו

אור בהיר

קפוז) שחם עפר הארץ נאמרה לפחיתות. קיז) אין הפי' שכשיהיה לו בן שאינו הגון אז יתן נחלתו לעבדו, אלא הפי' כי כלום אני מתפלל לזרע כדי שיהיה לי יורש, ואם הזרע יהיה כעפר, יותר אבחר שלא יהיה, וזוה סלקה הקושי מגמ' ב"צ קל"ג ותו"מ סי' רפ"ב מי שמעביר ירושה מבן שאינו הגון אין רוח חכמים נוחה הימנו עיי"ש. ברם מה שגמר אומר שעשו כיוצא בזה אנשי מעשה, לריך ליישב שעשו זאת לטובת הבן להכריחו שישב מדרכו הרע וכדומה, ואז חיוב יש בדבר מכת ערבות והוכח טובים, משא"כ חז"ל מיירו שרצה לקנסו, על זה אומרים לו לאביו בהדי כבשי דרממנא למה לך והמורה זכ"ה. קיח) חידוש משמיענו שהאמין בה', ומה גם שנחשב

ד ואמר ליה מאורא דכי ארעא קרא אלהים במא ט ואמר ליה תלתא ועזין

לכותי"י וללדר חדע לא שאל זכות יתקיימו הקרבנות חט עגלים"י, רמ

עולמית חלוי זה מזלו, האמין בא כוכבים שהם ק קיומם לנצח, ואל לפרש ויתשבה ל לדרך הא', אלא זה, והמשונה צו אירשנה, ולדרך הביא שניהם, וא לשון מתנה וצו שהעשיר נתן לו לומר שזה יהיה

הצרכה, ואם להפקידה צו פירוש החשיצ לדקה, וכיון ה'. עוד ירלו לדיקים ודבר (צרכות ל"ג:) אמר הכחוצ אחר מדותיו לו ללדקה. כ

את־דברי־העם אל־יהוה: ^ט ויאמר
 יהוה אל־משה הנה אנכי בא אליך
 בעב הענן בעבור ישמע העם בְּדַבְרֵי
 עִפְךָ וְגַם־בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם וַיִּגַד

ואתיב משה ית פתגמי עמא
 קדם יי: ט ואמר יי קמשה הא
 אנא מתגלי קך בעיבא רענא
 בדיא דישמע עמא במקדותי
 עקך ואף בך יהימנון לעקם

6

דרך שכתב רמב"כ
 לשונו כל נביא שיי
 מאמונים בו מפני
 שזוה משה בחורה
 עד כאן. וכחז עוד
 ללד המופתים וכו'
 והם עדים בחמיחה
 לפרש קמ"י) וגם כך י
 רמזו גם על שאר
 כשיבא גם כן נביא
 פי האותות שיעשו
 ה' על אמונתם ו'
 במלכה זו יש בו כ
 האותות זולת כשיש
 לתת לב דדברי רמז
 במשה קמ"י) והלא כז
 דכ' ובמשה וגו' כי
 ומה גם מעשה קו
 וכו' ידיו ויכריחו
 נביאים ללד שאין
 וגדולים כאותות מ'
 נבואתם על פי מ'
 שאין כן משה ומי
 שעשה משה לא היו
 ישראל וכו' כאמור
 מעלמו כי משה ל'
 שהאמינו ישראל ב'

רש"י

אלה זה הכתוב ללמדך דרך ארץ ממשה, שלא אמר
 הואיל ויודע מי ששלחתי, איני לריך להשיב (מכילת):
 (ט) בעב הענן. במעבה הענן^כ, וזהו ערפל (סס):
 וגם בך. גם בנביאים הבאים אחריו^כ (סס): ויגד

לקט בהיר

כב) ולשון המכילתא בעב הענן בענן עבה, ר"ל עב זה אינו
 שם דבר אלא שם תואר (הגם שמן הסתם בא קודם הממואר
 ואחריו התואר) וענן שמו, אלא שהוא יותר עב מהרגיל,
 כלומר באותו חלק מהענן במקום שהוא עב, ויש לו שם
 מיוחד והוא ערפל (ג"א): כג) מחיצת לעולם דייק

עז"ה: יחזוק האמונה בהם כשיראו את כבודי בענן גם ישמעו בדברי, ולא רק כי יאמינו אלא גם כך אחר שישמעו בדברי
 עמך הרי שניבא אחת, ולא רק כך אלא לעולם, שהרי ראו ושמעו שיש מליאות לדבר זה שידבר הקב"ה אל האדם ומי

אור החיים

ט. הנה אנכי בא אליך וגו'. קל"ח) חולי שיכוון לומר
 לו כי ללד שהיה ה' רגיל לדבר עמו
 פנים בפנים לזה אמר אליו שידבר עמו באופן אחר
 דהיינו בעב הענן ולא יהיה הדיבור כל כך רחוק
 כרגילות הקודם, ונתן הכעס בעבור ישמע העם
 כשידבר עם משה ואם ידבר כסדר הרשון
 באספקלריא המאירה חין כה בישראל לשמוע
 הדברים לעולם רוחניותם, וה' חפץ שישימוע
 המאמרים לישראל, ואמר לו ששלמד חכלית זה
 שישמע העם המצוה מפי הבורא ויש צוה חיזוק
 האמונה בלבו^{קל"ט} עוד יש חועלת שיאמינו במשה
 לעולם בשאר מצוה כשיצוה אותם על פי ה'. ונתכוון
 ה' בזה גם כן לרצות משה שלא יקפיד על המעטת
 כבודו מאופן הדיבור הרגיל^{ק"ס}):

מתשובת ישראל כי הוא יודע נסתרות בכליות
 האדם^{קל"ב}) ומכל שכן הנגלות עוד החזיר הדברים
 פעם ב', והטעם הוא לשבח התשובה^{קל"ג}) כאשר
 אבאר בסמוך. או יראה על דרך חומרם ז"ל
 (מכילתא) שאמר ה' למשה החזיר לי תשובה, לזה
 אמר וישב פירוש כי ללד התשובה שאמר לו ה'
 השיבני וכו' הוא שעשה^{קל"ד}), כי זולת זה מי יגיד
 לפני יודע כל ברוך הוא:

יאמינו לעולם. קמ"א) פירוש לעולם לדורות הבאים
 יאמינו באמצעותך בכל הנביאים קמ"ב) על

את דברי העם וגו'. חין הכוונה שהשיב שקבלו
 לעשות אלא השיב לה' אופן סדר התשובה
 שענו כולם יחדיו על דרך שפירשתי^{קל"ה}), ולא
 להודעה אלא נתכוון בזה לפאר לרומם עם בני
 ישראל על כמה בחינות טובות אשר תגיד אופן
 התשובה, ולזה החזיר משה הדברים לפני ה' על
 דרך אומרו (ד"ה ח' י"ז) ומי כעמך ישראל גוי
 אחד^{קל"ו}):

אור בהיר

נעשה ושמעו, ומשה חזר ואמר פעם ב'. קל"ג) פירוש גם קודם שאמרו. קל"ד) דרך משל דבר טוב ומשובח שאדם שומעו
 כמה פעמים בכל פעם ששמעו מתענג ממנו. קל"ה) ואם יאמר ויגד או יספר יהיה נשמע שמעמנו הביא התשובה ללא
 זורך. קל"ו) וזה דוקא לדרך ה' בפירוש חבת וישב. קל"ז) דוד המלך אמר כן הגם שידוע זאת לידוע ועד. קל"ח) ק"ל
 למה הקדים הקב"ה לספר למשה שיבא אליו, ולא ראינו שיעשה זאת בכל פעם, ואם בשביל ישראל כדי שיכינו עמם, היל"ל הנה אנכי
 בא אליהם, עוד קשה חבת בעבור, כי מחמת שיבא ה' אליו בענן בעבור זה יראו כבודו, אבל לא מפני זה ישמעו. קל"ט) דבר זה
 נשאר בכת חבת וגם, ובה לתרץ בזה אומרו וגם כך, ובמי עוד יאמינו חוץ ממשה. קמ"ו) שזה לו ירידה לזורך עליה, שמחמת זה
 יחזק נביאתו. קמ"א) וכי משה יהיה עמהם לעולם. קמ"ב) ופירוש חבת כך על ידך.

קמ"ג) פירוש לפי הדברי
 באמצעותך על ידך, אלא
 אותנו אליו תשמעון, ומג
 לעולם בכל עת וכל
 הנצח. קמ"ד) עד
 הפילוסופים ידדיקו.
 באומרו ישמע העם בדב
 ולפרש חבת וגם שיאמינו
 יאמינו בנביאים אחרים.
 יאמינו כי דיבר אליך ה',

מכון תלמוד תורה

7

מֹשֶׁה אֶת־דְּבָרֵי הָעָם אֶל־יְהוָה: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ אֶל־הָעָם וּקְדַשְׁתֶּם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבַסוּ שְׂמַלְתֵּם: יֵאָדָּם וְהָיוּ נֹכְנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְהוָה לְעִנִּי כָּל־הָעָם עַל־

וְחָיו מֹשֶׁה יְת פְּתָנְמִי עֲמָא קְרָם יֵי יֹאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲזִידָ לְתָ עֲמָא וְתִזְמְנֹן יִמָּא דִּין וּמָחָר וַיִּחְרֹן לְבוּשֵׁיהֶון: יֵאָדָּם וַיְהִי זְמִינָן לְיוֹמָא תְּלִיתָאָה אַרְי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה יִתְגַּלִּי יְיָ לְעִנִּי קָרָ

עֲמָא עַל מוֹרָא יְת עֲמָא קָחוּ אֶסְתְּמְרוּ לְכוֹן וּלְמִקְרָב בְּסוּ בְּמוֹרָא אֶתְקַמְּו תְּקַרְב בְּהָ יְד יִתְרָם אוֹ אֲשֵׁ

לקט בהיר

רש"י

משה את דברי וגו'. ציוס המחרת^(י) שהוא רביעי לחדש: את דברי וגו'. תשובה על דבר זכאי^(י) שמעתי מהם שרנוס לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך^(י), רלונינו לראות את מלכינו (סג): (י) (ויאמר ה' אל משה, אם כן שמזקיקין לדבר עמם, לך אל העם: וקדשתם. וזימנתם (איך) - יחילי), שיכינו עלמס^(י) היום ומחר: (יא) והיו נכנים. מוזדללים מאשה^(י) (סג): ליום השלישי. שהוא ששי* צדש^(י), וצממישי צנה משה את המוצה תחת הכר ושחיס עשרה מלצה, כל הענין האמור צפרשת וחלה המשפטים (סג), ואין מוקדם ומאוחר בתורה: לעיני כל העם. מלמד^(י) שלא היה צהם סומה שנתרפאו שנינו נסחאות * ששה.

שהם בעלמס יכינו את עלמס, וכמו שאמר הכתוב וכבסו שמלותם הם בעלמס (בא"י): (כח) והעד על זה פסוק ט"ו שאמר להם משה היו נכונים לשלש ימים והכתוב מפרש אל תגשו אל אשה (מכיל'י): (כט) וזה אליצה דכו"ע אלא שר' יוסי סבר שאח"כ הוסיף משה יוס' אל' כדלקמן (רא"ם): (ל) שאל"כ מיותר הוא, וצפרט מיבת "כל", והוסיף רש"י לומר שנתרפאו כולם, לומר שלא שהיו שלימים בטבע גם מקודם, אלא הגם שהיו צהם סומים נתרפאו, וההכרח, שהרי זו הצטחה,

אור החיים

בנבואתו דכתיב (פסוק י"ט) משה ידבר והאלהים יענו בקול וכמו שדרשו ז"ל בכתוב (מכילתא) יעויין שם דצריהם: ויגד משה וגו'.^(י) אולי שהגיד לו שהסכימו לשמוע דברי ה' מפיו^(י) כמאמר ה' בעצור ישמע העם וגו', או שאין צריך עוד אות להאמין במשה שכבר האמינו במשה כי הוא נביא. ומכוון ההגדה היא^(י), לימוד זכות על ישראל לדצריהם.

אור בהיר

העם דצברי עמך, ומה שאמרו גם צנביאים שאחר כך הוא מה שאמר הכתוב וגם כך וגו'. קנג) לא נאמר כאן שום דברי העם, ומה הגיד משה. קנד) פירוש לעמוד מן הד' ולשמוע כשידבר ה' אל משה. קנה) פירוש ולמה להגיד לידע מחשבות. קנו) שמסכימים על רצון השי"ת האך שיהיה. קנז) פירוש שידבר דוקא לנו ולא למשה. קנח) ולא אמר וישג או

כולם (מכיל'י) - תחומין^(י) לסיו לאמר. הגבול ולהלאה*, וחתו אפילו בקצהו^(י) לנסלקין שהם נ גבוה שחי קומו שנינו נסחאות * ולהין להראות להם שעד צריך להזהירם מפ היכן החלת ההר שהלא נעשה לצורך גמר אומר רש"י ו למעלה וגם למטה הכתוב השמיים מפ שרק משה יאמר ו לאמר השמרו וכו דיצור דרך לא ז אפילו בקצהו (מג) אחד והאדם נשגן מקום אפילו כבר לדורות, ומאמרו הקדימה מעת

ילקוט שמעוני

מדרש על תורה נביאים וכתובים

המנוקד והמבואר

הלא הוא הספר הגדול והיקר שלקט וחבר הרב רבינו שמעון זצ"ל
ראש הדרשנים מק"ק פראנקפורט דמיין

לא הניח דבר גדול ודבר קטן, ספרא, ספרי, מכילתא פסיקתא, מדרש רבה,
מדרש תנחומא, מדרש אבכיר, מדרש שוחר טוב, פרקי דרבי אליעזר, תנא
דבי אליהו, סדר עולם, ושאר מדרשים, משנה וגמרא, אגדות בבלי וירושלמי,
אשר לא שם אותם בילקוטו

שמות

חלק ראשון

שמות - יתרו

יצא לאור לראשונה בשנת רפ"א, ועתה יוצא לאור בסדר חדש באותיות מאירות
עינים, מנוקד ומפוסק, עם מראי מקומות ותיקונים רבים, עם ביאור משולב למען
ירוץ הקורא בו

כתוספת

פירוש זית רענן, מקורות וציונים, מוסף הילקוט, ילקוט מפרשים

יוצא לאור ע"י

הרב רפאל חיים בהרה"ג רבי משה ברוך זצ"ל לוין

פעיה"ק ירושלים תוכב"א

שנת תש"ם לפ"ק

ם והיו אמות
 הן אומרים זה
 ם להן אמות
 והן אומרים,
 ז כ. ב) "אנכי
 להים (אנכי)
 שם, ג) "לא
 את האלהים
 קתיב (בראשית
 הקב"ה. ה. בזה
 בראשית מו,
 להלן טו, ה)
 את אביך"
 הלוא אחיד
 נבור על דברי
 רצח" ויוסף.
 י"ד פו': שלא
 בזה פתיב
 "וילקט
 בזה פתיב
 בזה פתיב
 פתיב (שם,
 לא הגיד
 שקר. בזה
 בראשית ג,
 חקם ולא
 להים חשבה
 בזה (ויקרא
 יוסף את

שקר ואף על
 עם חשבתם,
 ר דשאני הכא

מאפי השביע השביע, את בני ישראל. השביען שישביעו לבניהן. רבי
 נתן אומר, מפני מה השביע את אחיו ולא השביע את בניו, שישאוהו
 מיד. אמר, אם משביע אני את בני אין מצרים מניחין אותן. ואם
 אומרים להם אבינו העלה את אביו אומרים להם אביכם מלך היה,
 לפיכך השביע את אחיו ולא השביע את בניו. ובדבר אחר, אמר
 להם יוסף, אבי ירד פאן לרצונו ואני העליתיו, אני ירדתי על פרחי,
 משביע אני עליכם שממקום שנגכתוני לשם תחזירוני וכן עשו לו,
 בענין שנאמר (יהושע כד, לב) "ואת עצמות יוסף אשר העלו בני
 ישראל קברו בשכם".

מפקד יפקד אלהים אתכם, דשלש פעמים כתיב "פקד יפקוד" א (בראשית
 נ, כד) "ואלהים פקד יפקוד אתכם", ב (לעיל ג, טז) "פקד פקדתי אתכם", ג) פקד
 יפקוד אלהים אתכם, ולזה קאמר. פקד אתכם במצרים, ויפקד אתכם על
 הים. שהוא סוף מצרים, והגרא מוחק תיבות פקד אתכם על הים ויפקוד אתכם
 במדבר. פקד אתכם על הים, ויפקד אתכם במדבר. פקד אתכם על הים,
 במדבר, ויפקד בנחלי ארנון. שהוא סוף מדבר. פקד אתכם בעולם הזה,
 ויפקד אתכם לעולם הבא, שהוא סוף העולם הזה, הגרא. מפקידה
 במצרים, פקידה בסניי, פקידה בניסן, פקידה בתשרי. דבתשרי נתכטל
 מהם עבודת מצרים ראה ר"ה יא, א.

והעליתם את עצמתי מזה, שומע אני מיד, תלמוד לומר
 אתכם, בשתהיו עולין. ומנין שאף עצמות השבטים העלו עמהם,
 תלמוד לומר מזה אתכם ז"ה בגמטריה. תרי עשר. וברש"י סוטה ז, ב
 פירש דאתכם היינו עם עצמותיכם.

וויסעו מסכת ויחננו באתם, מה אתם מקום אף סכות מקום,
 וראה בא אות שיח דרבי אליעזר סבר סכות ממש. רבי עקיבא אומר, ענין
 פבור היו, שנאמר (ישעיה ד, ה) "על כל פבור חפה", וסכה תהיה לצל
 יומם. אין לי אלא לשעבר, לעתיד לבא מנין, תלמוד לומר (שם, ו)
 "וסכה תהיה לשון עתיד. לצל יומם", ואומר (שם לה, י) "ופדוני ה'
 ישכון".

ארמו רכח מנה' ה'ה' לפניהם יוםם. נמצאת אומר שבעה ענינים

מקורות
 וציונים
 מא. מכילתא כאן ריש
 הפרשה, תנחומא כאן ב,
 פסדר"כ פ"י צד, ב.
 מב. מכילתא תנחומא
 שם, סוטה יג יב, בר"ד
 פה ג, הובא ילקוט
 וישב אות צ, שמר"ד כ
 י"ט, דב"ר ח יד. ילקוט
 יהושע סוף רמז לה.
 מג. מכילתא תנחומא
 שם.
 מד. פסדר"כ פ"י צד ב,
 מה. מכילתא כאן ריש
 הפרשה, פסדר"כ שם,
 ירושלמי סוטה ס"פ א,
 ספרי ברכה פ"י שמת,
 בר"ד ק יא, ילקוט
 וברכה רמז תתקנד.
 מו. מכילתא שם, לעיל
 בא אות שיח.
 מז. מכילתא שם, ולהלן

ילקוט מפרשים
 מח. גבורות ה' קמט.
 מז. אור הצפון ח"א קסז,
 ח"ב ק, קח, קצ. לקט
 שיחות מוסר ח"א רכח.
 ח"ב שעת. מכתב
 מאליהו ח"א 275.
 פרשת דרכים רכב.
 תורת אברהם 358, 110,
 114, נט.

זית רענן
 מא. אמר אם אשביע
 וכו', קשה דמכל מקום
 היו ליה להשביע בניו
 שישביעו לבניהם, ויש
 לומר דזה אין קושיא
 כיון שהעלוהו לאחר
 זמן מוטב שיצוה כל
 ישראל דאם אחד
 יתעצל בו יתעסק השני
 עמו ועיקר הקושיא
 שישביע לבניו
 שישאוהו מיד.
 מד. פקידה בתשרי,
 שבטלה עבודה ממצרים
 בראש השנה.
 מז. ובהאריך הענין,

צריך עיון דברשח בהעלותך כתיב עניים טובים ולא חשיב אלא ד' ואפשר דכיון דלא הוצרכו אלא לז' לכן לא מרבינן אלא ד' ומכל מקום
 צריך עיון דלמה מביא דוקא מקרא זה דובהאריך הענין, ויש לומר משום דכתיב ב' פעמים ובהאריך הענין ואם כן חד יתירה הוא וגוומא

מקורות וציונים

אות מ, מח, ספרי בהעלותך פמ"א פג, תנחומא כאן ג, תשא לו, ויקהל ז, במדבר ב, הובא ילקוט במדבר אות ג, במד"ר א"ב, תוספתא סוטה ד"א ברייתא דמלאכת המשכן פי"ד הובא להלן ס"פ פקודי אות לה. מד"ח קה הובא פקודי סוף רמז תיז אות טו. וראה בהג' הגר"א במכילתא וספרי שם, ובו"ד כאן.

מח. מכילתא כאן ריש הפרשה, וראה בי"מ פ, ב, הובא ילקוט וירא אות לו, בר"ר מח, י"ב שם אות לב, שמור"י כה"ה, ויק"ד לו, ת, שם אות טב, במד"ר יד, ב, קה"ד יא, א, תוספ' סוטה ד"א, פס"ד י"ג נט, א, תד"ר יב, ילקוט אמור רמז חרנה, חקת כא"כ רמז חס"ד, ישע"י רמז תא. ובענין מדה כנגד מדה לעיל אות לח, שמות אות ל, עט, פ. ובענין שבעה עננים לעיל מז.

זית רענן

בעלמא כל המקראות דסוף פרשת ויקרא מיותרין כיון דכתיבי בפרשת בהעלותך שהיה הענן על המשכן לכן דריש להני דוקא, וקרינן דבפרשת בשלה גם כן יתיירא דכתיב בתריה לא ימיש עמוד הענן יומם וקרא דפרשת שלח לך פשיטא דמיתר דהוה ליה למימר כי אתה ה' הולך לפנייהם לכן דריש להו למניינא. י"ג, נראה לי דקחשיב י"ג פעמים

הכתובים בפרשת בהעלותך. ד' צד' רוחות, ונראה דלא חשיב אותו שהיה על המשכן. שנים, א' מלפניהם וא' על המשכן. מח. שנאמר או ישיר ישראל, קשה למה לא הביא קרא דפרשת בשלה, ויש לומר משום דכתיב שם באר חפרוה שרים ודריש שם שנתנה

הן. וזהו ה' ה' ל'פניהם יומם בעמוד ענן. (במדבר יד, יד) 'ועננך עמד עליהם'. (שם) 'ובעמוד ענן'. (שם ט, יט) 'ובהארץ הענן'. (להלן מ, לו) 'ובהעלות הענן'. (להלן מ, לו) 'ואם לא יעלה הענן'. (להלן מ, לה) 'כי ענן ה' על המשכן'. הא שבעה עננים הן, ארבע מארבע רוחות ואחד מלמעלה, ואחד מלמטן, ואחד שהיה מהלך לפנייהם, כל הנמוך מנביהו וכל הנבוכה מנמיכו, שנאמר (ישעיה מ, ד) 'כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו' וגו'. והיה מפה נחשים ועקרפים מכבד ומרביץ לפנייהם. רבי יהודה אומר, שלש עשרה, עננים היו, הני שבעה עננים דתנא קמא ועוד כתיב (במדבר ט, יח-כג) ששה פעמים 'על פי ה' דהיינו על פי הענן (נצי"ב במכילתא כאן ריש הפרשה וראה ז"ר). שנים לכל רוח ושנים למטה ואחד היה מהלך לפנייהם. ר' יאשיה אומר, ארבעה, עננים היו, אחד לפנייהם ואחד לאחוריהם, ואחד למעלה, ואחד למטה. רבי אומר שנים. (היו, אחד מלפניהם ואחד עליהם) דכתיב וה' הולך לפנייהם יומם בעמוד ענן, וכתיב (במדבר יד, יד) 'ועננך (לשון יחיד) עומד עליהם' (גי' הגר"א שם וראה ז"ר).

מח. וזהו ה' ה' ל'פניהם יומם, ללמדך שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו. אברהם לזה את מלאכי השרת, שנאמר (בראשית יח, טו) 'ואברהם הלך עמו לשלחם', והקדוש ברוך הוא לזה את פניו במדבר ארבעים שנה. באברהם פתיב (שם ד) 'יקח נא מעט מים', והקדוש ברוך הוא העלה לבניו את הבאר, שנאמר (במדבר כא, יז) 'אז ישיר ישראל', וגו' 'באר חפרוה שרים' שניתנה בזכות אבות שנקראו שרים, (כתנחומא חקת כא במד"ר יט-כו) באברהם פתיב (בראשית יח, ה) 'ואקחה פת לחם', והקדוש ברוך הוא הוריד לבניו מן, שנאמר (להלן טו, ד) 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים'. באברהם פתיב (בראשית יח, ז) 'ואל התקר רץ אברהם' והקדוש ברוך הוא הגיז לבניו את השלו, שנאמר (במדבר יא, לא) 'ורוח נסע מאת ה''. באברהם פתיב (בראשית יח, ד) 'והשענו תחת העץ' והקדוש ברוך הוא פרש לבניו שבעה ענני כבוד, שנאמר (תהלים קה, לט) 'פרש ענן למסך', שהגין עליהם כסוכה כמו שהגין העץ על המלאכים, (והא דאמר שבעה ענני כבוד ראה לעיל אות מז) באברהם פתיב (בראשית יח, ח) 'והוא עמד עליהם', והקדוש ברוך הוא הגין על בתיהן במצרים כדי שלא ינפלו, שנאמר (לעיל יב, כג) 'ופסח ה' על הפתח'.

מס' וזהו ה' ה' ל'פניו "הלוא את השען זה אל זה ואמר (שם) כבוד אלו ומה תלמוד לוג שהיה דן על אצלו, מאחר ע פניו, והיו גדול הפנס ונאיר לפ הפנס ומאיר ל נהגין עמהן ב ישראל לפני א שאינן נהגין ! ומשנות זו מזו. הגוים והורדתים גלוי עריות ועל ישראל אשר פ [מצרים לשקמה "ויהודה לעולב נאמר רב חסדי על כבודו אין כבודו כבודו מד השתא, התם קו הקא תורה דילי התורה שהיא של ה" כני אם בתורת ה' ד ה' ומשלמה נקרא מפניו. מיבעיא ל שמחל על כבודו מחול, שנאמר

הרימותי ידי אל ה' אל עליון, במסורה שלשה פעמים הרימותי, דין, ואידך (בראשית לע עו) הרימותי קולי ואקרא, ואידך (תהלים פט כ) הרימותי בצור מעס מלאחי דוד עצדי בשמן קדשי משחתיו.

וגראה לפרש, על פי מה דאיתא במדרש תנחומא (בחקתי ס"ג) אמר רבי אמי, נתאזה הקצ"ה שיהא לו דירה למטה כשם שיש לו דירה למעלה, ועל מנת כן ילאו ישראל ממאריס, שיעשו משכן ותשרה שכינה ציניהם, וכשחטאו ישראל נסתלקה שכינה למעלה, וכשיעשו תשובה יחזור הקצ"ה וישכן שכינתו בתחתונים. וזאת תהיה תורת המסורה, הרימותי ידי אל ה' אל עליון, שהקצ"ה הוא כעת רק בצחינת אל עליון כי נסתלקה שכינה מן התחתונים, ולכן הרימותי קולי ואקרא, להתפלל בתפילה ובתחנונים שיתגדל ויתקדש שמייה רצא צעולם הזה, ודבר זה יהיה כאשר יתקיים הכתוב הרימותי בצור מעס מלאחי דוד עצדי, בציאת משיח בן דוד, אשר אז יחזיר הקצ"ה להשרות את שכינתו בתחתונים.

*

ומלכי דק מלך שלם הוליא לחס ויין וגו' ויתן לו מעשר מכל. ויש להבין מפני מה סיפרה תורה ענין נתינת המעשר דווקא בכאן.

וגראה על פי מה דמתאמר משמיה דהרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע (הוצא בהקדמת הספר נזיר השם) על אמרס ז"ל (שבת קנב.) עד ארבעין שנין מיכלא מעלי, מכאן ואילך משתי מעלי, דהנה עד ארבעים שנה כאשר האדם צילדותו יסיתו הילך שמה צחור צילדותך ולעת זקנתך תשוב בתשובה, ולזה יראה לו לחס ושאר מאכלים אשר רק בתחילת האפייה והבישול עממו צו, ולאחר שנתיישן אבד עממו, ואחר ארבעים שנה כאשר יגיע האדם לימי הזקנה יסיתו הילך כי כעת אחר אפיסת כוחותיו לא יוכל כבר לשוץ בתשובה, ולזה יראה לו יין ושאר משקין אשר כל כמה שנתיישן הוא משצית יותר. עכ"ד הנחמדים. ובתכלת מרדכי בפרשתן כתב, כי מטעם זה הוליא מלכי דק לחס ויין להורות מעלת הצרבה אצינו שהוא לדיק מתחילתו ועד סופו, בצחינת הלחם והיין גם יחד, ובזכות זה נלא המלחמה, עכ"ד.

7 ויאמר הצרם ה' אלהים מה תתן לי ואנכי הולך ערירי וצן משק ציתי הוא דמשק אליעזר. פירש"י דמשק נועריקון דולה ומשקה מתורת רצו לאחרים. ודקדק א"י זללה"ה צייטב לב מה איכפת ליה לאצרהס שאליעזר דולה ומשקה מתורתו.

3 ויאמר הצרם הן לי לא נתתה זרע והנה בן ציתי יורש אחי, והנה דבר ה' אליו לאמר לא יירשך זה כי אס אשר ילא ממעיך הוא יירשך. ודקדק בצור החיים הקדוש, לריך לדעת הכוונה באומרו והנה בן ציתי יורש אחי, אחר שאין לו זרע מה לי אס יורש אחי בן ציתו או אחר.

*

ברך ר' משה טייטלבוים זצ"ל

ונראה לפרש על פי מה שהביא ק"ז זללה"ה
 במאור עינים (פ' שמות) בשם האר"י
 ז"ל (שלה"ק מסכת שבוטות בשם הרמ"ז) שאין
 לומר בנוסח הזכרת, נשמות, המלא מנוחה נכונה,
 תחת כנפי השכינה, כי זהו מדריגת הגרים,
 אלא יש לומר על כנפי השכינה, כי נשמות
 ישראל הם למעלה מכנפי השכינה, עכ"ל. והנה
 הצרכים אצונו היה תחילה לגרים כדאיתא
 בגמרא (סוכה מע"ג), ואם כן הרי מקומו תחת
 כנפי השכינה, אלא שאצרכים היה עומד
 ומשחוקק שיזכה למדריגה הגדולה לעלות על
 כנפי השכינה יחד עם נשמות ישראל, ולכן היה
 עומד ומפליג להשי"ת שיפקד צננים, שהרי צנו
 הולד לו כבר יהא נמנה בין נשמות ישראל, ועל
 ידי שהוא ילמוד תורה עם צנו, לא יתכן שיהיה
 התלמיד על כנפי השכינה והרב צמדריגה קטנה
 ממנו תחת כנפי השכינה, שהרי יוחר מזה
 מלינו בגמרא (יומא פז.) שלא יהא הוא צניהנס
 ותלמידיו צנו עדן. ועל ידי כן יתעלה גם הוא
 על כנפי השכינה.

ובזה יוצן מה שהתאונן הצרכים אצונו על
 שאליעזר דולה ומשקה מתורתו, כי
 מאחר שאליעזר גם הוא גר דק, ומקומו גם כן
 תחת כנפי השכינה, אם כן לא יזכה על ידו
 למדריגה הנשגבה להיות על כנפי השכינה יחד
 עם נשמות ישראל. וזה שאמר הצרכים, הן לי
 לא נתתה זרע והנה צן ציתי יורש אחי, פי' כי
 לעת עתה הרי תלמידו הוא אליעזר, אשר הוא
 אין כוחו יפה להעלותו על כנפי השכינה. ולזה
 היה דבר ה' אליו, לא יירשך זה כי אם אשר
 ילא ממעיך הוא יירשך, כי יזכה להוליד צן,
 ומאחר שצנו כבר יהא נמנה בין נשמות ישראל,
 על ידי זה יזכה גם הוא לעלות למדריגת על
 כנפי השכינה, שלא יהא התלמיד צמדריגה
 גדולה מן הרב.

L *

ויאמר הצרכים ה' אלהים מה תתן לי ואנכי
 הולך ערירי וצן משק ציתי הוא דמשק
 אליעזר, פירש"י דמשק נוטריקון דולה ומשקה
 מתורת רבו לאחרים. וכבר הבאנו קושית א"י
 זללה"ה צייטצ לצ דמה איכפת ליה לאצרכים
 שאליעזר דולה ומשקה מתורתו.

ב) ויאמר הצרכים הן לי לא נתתה זרע והנה צן
 ציתי יורש אחי, והנה דבר ה' אליו
 לאמר לא יירשך זה כי אם אשר ילא ממעיך
 הוא יירשך. ודקדק צאור החיים הקדוש, לריך
 לדעת הכוונה צאומרו והנה צן ציתי יורש אחי,
 אחר שאין לו זרע מה לי אם צן ציתו יורש
 אחי או אחר.

ג) ויוצא אחיו החולה ויאמר הצע נח השמימה
 וספור הכוכבים אם תוכל לספור
 אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך, והאמן צה'
 ויחשבה לו לדקה. ודקדקו המפרשים מה טעם
 נמשלו זרעו לכוכבים דווקא, גם מה רצותה
 משמיטנו שנחשב לו האמונה לדקה, והלא צדאי
 לא איש חל ויכזב.

ואפ"י על פי מה שהאריך מרן דודי זללה"ה
 בדברי יואל (פ' קדושים. עמוד קעח)
 דידוע שכל אדם מישראל יש לו חזקת כשרות,
 וטעם הדבר כחצ צפני יהושע (גיטין יז.) שהיא
 מטעם רוב, כי רוב ישראל כשרים הם. אכן מה
 נעני אנו צדרא צתראה הדין דליכא למיזל צתר
 רוצא כי אין רוצ הדור כשרים, ולכן לריך לומר
 כי חזקה זו היא מכח חזקת אצבתא, כי האצות
 הקדושים העציעו כח הקדושה צנפשות צניהם
 וצני צניהם לדורותיהם לעשות רלון קונס, ומזה
 נחקק צעצע כל איש ישראל לקיים תורה ומצוות,
 וכמו שכתב התניא צליקוטי אמרים (פרק יח) כי
 צלצ כל אחד מישראל מונח אצבה מסותרת
 להשי"ת שהיא ירושה מאצותינו, ולכן אפילו קל
 שצקלים ימסור את נפשו על קדושת השם.

ספר

מאור עינים

חלק ראשון

כשמו בן הוא, שמאיר לעולם בלו בכבודו כבוד תורתו תורת אמת
יצא מפיהו פה קדוש אור ישאל וקדושו נר ישאל עמוד הימיני
פטיש החזק מופת הדור והדרו נור הקדש קדוש ה' מכבד גאון
עזנו ומאור עינינו רבא דעמיה ומדברנא דאמתיה

כבוד קדשת שמו מורנו הרב רבי מנחם נחום
מגיד מישרים ודובר צדק דקהלת קדש טשארנאביל
וישארי קהלות הקדש שב ישראל:

במצות ובהוצאות הלא הוא הרבני הנתיק המפלא ונראת ד' היא אוצרו הלא הוא אחד
מיחד שבתלמידיו מורנו הרב אליהו בן מורנו הרב זאב וואלף כ"ץ מקהלת קדש
יודעוויטש, אשר סמך ידיו עליו לאמר קח את הספר וזכי במקחך לרבים וזכות הרבים
תלוי בו, וילך האיש כאשר צוהו אדוניו והתחיל במצוה ונמר ברוך ה' בכי טוב בדפוס
נאה ומשבח ומהדר בכל מיני הדור ובגנר יפה והנה כמה פעמים הדק היטב הכל
בתכלית היפי כאשר עיניכם תחזינה מישרים

בסלאוויטא

בשנת מאור עינים ישמח לב ושמלעה טובה תדשו עצם לפרט קטן

ועתה הדפס במהדורה חדשה מפארת ומאירת עינים,
מנפה ומתקנת, בתוספת פסוק ונקוד, פתיחת ראשי תבות,
חלוקת קטעים, כותרות באור, מראי מקומות,
הערות וצייונים והשנואות להרחבת ופרוט המקורות

עם תוספת

פניני מאור עינים

מסדר לפי נושאים

ומפתח מפרט

יוצא לאור בסיעתא דשמיא על ידי

שנת תשע"ה לפ"ק

76

וכמו שאמרו בכתבי האר"י ז"ל ק"י שאין לומר בנסח הנזכרות נשמות תחת כנפי השכינה, שהוא ספנה לנשמת המת שהוא מורידו לבחינת מדרגות הגרים, אף שיש לומר למעלה מכנפי השכינה: [על פן בבוא הגר לפני הלל הזקן ואמר לו למדני כל התורה כלה כשאני עומד על רגל אחד (שבת לא.) ק"ב, שפונתו היה שילמדנו להיות במדרגת האחד שהוא האחדות עם השם תברך לראות אור הקדשה, ורגל הוא לשון מדרגה, אחד מלשון אחדות. והשיב לו מה דעלך סני לחברך לא תעבד, פי אם היה אחד רוצה להקרא בשם בנך

הלל אמר לר' שאני יכול לתע לטורחתי בחי' בן

ממש היה ניקח לך, שאיך היה הדבר נכנס בדעתך, מאחר שאינו כף שאי אפשר בשום אופן, כף לחברך שהוא השם תברך הנקרא רעף כו' ק"ב לא תעבד, שהוא מהנמנע באמור:

ונודע פי השם תברך הוא למעלה מהזמן, פי אצל השם תברך ההיה וההנה ויהיה שנה, פי הוא היה הנה ויהיה ברגע אחד, מאחר שהבורא תברך הוא אין סוף ואין לו תחלה ולא תכלה, אם פן מי שיזכה לאור הבחירה שהוא בחינת אחד, שנעשה אחדות עמו תברך, הוא גם פן למעלה מזמניות, ויכול גם פן לראות מסוף העולם ועד

רק כי שיכול לבוא לבחור אחדות גבור עניו ות יכול לראות מסוף העולם ועד סופו למעלה מן הזמן

◆ ציונים ומקורות ◆

ויפח באפיו נשמת חיים ומאן דנפח מתוכו נפח וכו', ואף שאין לו דמות הגוף וכו' ח"ו, אך דיברה תורה כלשון בני אדם, כמו שיש הפרש והבדל גדול באדם התחתון על דרך משל בין ההבל שיוצא מפיו בדיבורו להבל היוצא ע"י נפוחה. שביוצא בדיבורו מלובש בו כח וחיות מעט מזעיר והוא בחי' חיצונית מנפש החיה שבקרבו. אבל ביוצא בכח הנופח דמתוכו נפח מלובש בו כח וחיות פנימית מבחינת הנפש החיה וכו'. ככה ממש על דרך משל המבדיל הבדלות לאין קץ, יש הפרש עצום מאוד למעלה בין כל צבא השמים ואפי' המלאכים שנבראו מאין ליש וחיים וקיימים מבחינת חיצונית החיות וכו', ובין נשמת האדם שנמשכה תחילה מבחינת פנימיות החיות וכו'. וע"ע דגל מחנה אפרים פר' בא ד"ה ולכל: יש בחינה אחרת תוספת לישראל עם קדוש, והיא בחינת הנשמה, והיינו אלהות שבתוכם, כמו ויפח באפיו נשמת חיים כלום אדם נופח אלא מעצמותו, וכן היה השי"ת נופח נשמת חיים באפיו מעצמות יתברך ויתעלה, והוא בחינת א' אלופו של עולם השוכן בקרב איש ישראל וכו' עיי"ש. ק"ב. עיין משנת חסידים מס' גמילות חסדים פ"ג מ"א. וע"ע שלה"ק מס' שבועות תורה אור בהג"ה: נמצא

מעלת הגרים הם תחת כנפי השכינה, וישראל נשואים על כנפים. על כן אותן החונים, שעושין הזכרות לאנשים חשובים, ואומרים 'המצא מנוחה נכונה תחת כנפי השכינה למעלת' כו', טוב שתיקתם מדיבורם, כי הם מורידים אותם למטה. וכן קיבלתי בשם גדול מהר"ח קלפריז זלה"ה, ודברי פי חכם חן. ק"ב. שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי אמר לו גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו, בא לפני הלל גייריה אמר לו דעלך סני לחברך לא תעבד זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושה הוא זיל גמור'. ק"ב. ראה רש"י שבת שם: "דעלך סני לחברך לא תעבד" ריעך וריע אביך אל העזוב (משלי כו.) זה הקדוש ברוך הוא'. קל. עיין תניא שער היחוד והאמונה פ"ז ד"ה וזהו שילוב: 'שם הוי"ה מורה שהוא למעלה מן הזמן, שהוא היה הוה ויהיה אחד, כמו שכתוב ברעיא מהימנא פר' פינחס' (וזה"ק ח"ג רנז.) וראה רעיא מהימנא שם: 'יהו"ה מינייה תליין כל הויין, ואיהו וכל הויין דיליה סהדין על מארי עלמא, ואיהו הוה קודם כל הויין, ואיהו בתוך כל הויה, ואיהו לאחר כל הויה, ודא רזא, דסהדין הויין עליה, היה הוה ויהיה'.

ולים
זמות
ולים
גרי
קרא
זקום
פשר
עבד
קרב
יהיה
יהיה
זבן,
עם
כמו
ק"ב,

ראת
דין.
יקוני
ברי
ובדי
שפע
גר'
היו
ספר
קותי
זנים
דוש
ה"ה
הגר
רבו,
זרע
גר,
ולה
הוב
גרת
גמור
ב(ז

ספר

שני לוחות הברית השלם

חלק עשרת הדברות

אמרות טהורות, מפנינים יקרות, חבור על שתי תורות, בכתב
ובפה מסיני מסורות. ערוכות ומדורות, מהגבור בגבורות,
איש אלהי בוצינא קדישא מרא דארעא דישראל, החכם
השלם בכל מדות וחכמות גלויות וסתומות, הגאון
אשר שפעת יפעת אור תורתו, זרח בכל
התפוצה, מקצה אל קצה, כבוד מהר"ר
ישעיה במה"רר אברהם הלוי זצ"ל
ממשפחת הורוויץ, הספון וטמון
במנוחתו בארעא קדישא

ונשמתו בגנוי מרומים תחות כורסיה דעתיקא קדישא

מהדורה מחודשת מפוארת ומושלמת כלולה במעלות:
תיקוני שגיאות ושיבושים, פיסוק מלא, תרגום מאמרי הוזה"ק, מלואים והשלמות,
הערות וביאורים, פענוח ראשי תיבות, תוכן העניינים מראה מקומות וציונים,
קונטרס מפתחות, ועוד מעלות רבות כאשר עיניכם תחזינה מישרים

נערך ונסדר מחדש בעוהשי"ת ע"י

מאיר כ"ץ

מפעל השל"ה השלם שלידי מכון "יד רמה"
חיפה

מה שכתבתי מקושר המדרש יפה. ורמז לה שלא תעבור היא לעמיד מ'זה אלי' להשיג בו, מאחר שבאה לחסות תחת כנפי השכינה. וכה תדבקין עם נערותי, רמז לה קוד היחוד ד'שמע'. כי נודע כי 'שמע ישראל' וגו'. הוא קוד היחוד האזילות, וקוד 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' הוא יחוד מלכות בשבע נערותיה והיא מיוחד למעלה. ובפסוק שמע הם כ"ה אותיות, ו'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' כ"ד אותיות, כולם מ"ט אותיות, נגד מ"ט שערי צינה, וקוד מ"ט הוא אפשרות ההשגה שהשיג משה רבינו ע"ה (ראש השנה כא ב), והבינה היא ה' ראשונה מהשם, ובהתחברך ה' למ"ט נעשה 'מט"ה משה', ועל ידו נתנה תורה, קול התור נשמע בצרנו, ובהתחברך ה' לרות שהוא תורה. על כן רמז לה ו'כה' שהוא שמע ישראל כ"ה אותיות, תדבק עם ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שהם קוד הנערות.

ה. רות לא הבינה הדברים רק כפשוטן, על דרך שכתב הרב אלקיץ (בפסר שרש יש, המובא בהגה"ה א') או כפי דרכי ככתוב בהגה"ה, אמרה 'מדוע מנאחי תן צעיניך להכירני' (רות ב י), במדרש רבות (רות רבה פ"ה ס"ב), מלמד שנמצאה שהוא עמיד להכירה בדרך כל הארץ. גילה לה צעו שלא הבינה אותו, ופירש לה כי דבריו היו על ענין קוד גירות שלה, וזה 'הגד הגד לי, ישלם ה' פעלך' (וגו') ותהי משכרתך שלמה' (רות ב יא—יב), וזה פירוש על מה שאמרתי מתחלה 'וגם לא תעבורי מזה', שהכוונה שחזקה לעמיד לנאחיות 'זה אלי', ולא משכרתה שלימה. ואגב הפירוש הוסיף בלשון צרכה 'ישלם השם' וגו'.

ו. ואז ציקשה, יהי רצון שאמנא תן מאחר שנחמתי. כלומר, מאחר שאני מצינה שאתה מדבר עמי מניחומים גדולים שהם הנאחיות, ודברת על לבי, על דברים שהם בלב, שאלתי שאמנא תן יותר ממה שמנאחי צעיניך. כי הוקשה לה מה שאמר 'משכרתך שלמה', מה זה שלמה. אלא כענין הגרים אין להם מעלה כבני אברהם יחזק ויעקב, כמו שכתבתי במקום אחר (לעיל ריש הגה"ה א'), צעיניך 'אף חבב עמיס כל קדשיו צידך והם חכו לרגלך' (דברים לג, א). כי יש עשר אצבעות ידים נגד עשר ספירות, ועשר אצבעות רגלים כמו הלל, וכל קדושי ישראל הם צידך נגד אצבעות ידים, וחובב עמיס דהיינו הגרים הם לרגלך. וזהו קוד 'ומגל מרגלתי' (רות ג, ו). ויש להקשות, איך רות הצדקה עשתה דבר כזה. ושמעתי אומרים, שרות הייתה יראה שיתלבש צעו צינר, על כן גילתה רגליה להטען, ואז מתמעט התאוה, כהא דתנן במסכת יומא (יט ב) אישי כהן גדול עמוד והפג אחת על הרצפה. ועל דרך מה שכתבתי תחלה רמזה דציקות הרגלים, כי האדם צלם אלהים. אחר כך ציקשה ביותר כל שיעור קומה, דהיינו 'ופרשת כנפיך על אמתך' (רות ג, ט), וזה ענין שאמרה כאן. מאחר שהצנתי שכל דצריך רומזים על ענין עולם הבא ולא ענין עולם הזה, אני מבקשת שאמנא ביותר

ענין עולם הזה, בזה מנאחי תן. אבל צעינין זה שאלתי 'אמנא תן... ואנכי לא אהיה כאלהת שפחתך' (שם ב, יג), כי מה יתור עשית לי מה שרמזת 'לא תעבורי מזה', כי פשיטא, וכי אנכי לא אהיה כאלהת שפחתך כי ראו שכינה על הים ואמרו 'זה אלי', ואמרו רבותינו ז"ל (מכילתא בשלח ב) ראתה שפחה על הים כו'. ואמרה לשון 'אנכי', שרמזו על מתן תורה עשרת הדברות. ואמרו רבותינו ז"ל (שבת קמו א) גרים דלא הוו שם, מכל מקום מולייהו הוו שם, אם כן פשיטא שאהיה על כל פנים כאלהת שפחתך. והשיב לה צעו, לא כך היתה כוונתי צמינת 'שלמה' שאמרתי לך. ופירש לה על דרך דליחתא במדרש רבה (רות רבה פ"ה ס"ו), בפירוש השני, בשינוי לשון) 'לעת האכל גשי הלם' (רות ב, יד), ר' יוחנן פתר קרא בשית שטיין, וכולם על מלכות בית דוד, אין הלום אלא מלכות, 'ואכלת מן הלחם' (שם), 'זיהי לחם שלמה' וגו' (מלניס"א ה, ב); 'ותשב מדד הקרנים' (רות ב, יד), שנוצרה לו מלכותו לשעה; 'ויצטו לה קלי' (שם) שחזרה מלכותו; 'ותאכל ותשבוע ותחר' (שם), אוכל לעולם הבא אוכל לימות המשיח. אוכל לעולם הבא, רמז לה עולם הבא וגם עולם הזה. ואפשר גם רמזו צמינת 'שלמה', שלמה, המלך שלמה.

ז. עוד נראה לי לפרש קוד זה הפסוק בדרך יותר מרווח. כי החרדה של רות היתה על מאמר צעו, שאמר 'אשר באת לחסות תחת כנפיו'. שמוצן מזה המאמר, הוא הדבר שזכרתי לעיל, כי הגרים הם תחת כנפי השכינה ומעלת ישראל למעלה. על כן אמרה 'אמנא' (רות ב, יג) ולא אמרה 'מנאחי' וכדפרשתי (ב"ש הגה"ה א'). 'ויאמר לה צעו לעת האכלי וגו' (שם שם, יד), השיב לה צעו והודיעה שהיא לא הבינה מאמרו של הפסוק 'ישלם ה' פעלך' וגו'. ואמר לה כי אדרבה רמז לה להיפך, כי לעתיד יהיה משכרתה שלימה כמו לאמהות שרה רצקה כו', כדמתרגס התרגום (תרגום רות ב, יב). וזה הוא שאמר 'מעם ה' אלהי ישראל' (שם), מהשכר שנתן לצדיקי ישראל. ואף שרמזו לה למעלה, 'זה שבתה הבית' (שם שם, ז), שהיא כנראה כעין השפחות על הים שאמרו 'זה אלי'. זה השגחה עתה, אבל לעמיד ישלם אלהי ישראל שכרה משלם. ומה שאמר 'אשר באת לחסות תחת כנפיו' (שם שם, יב), רמז לה עתה שאדרבה, צאלה הדברים גילה לה מה טעם באמת תזכי את לואת המדריגה, מה נשחנית משאר גרים. מידך, 'אשר באת'. והענין, נשמות ישראל שחילתן בפנימיות האילן והעכו"ם מבחוץ. על כן אפילו נתגייר ונכנס בקדושה, אינו נכנס כל כך בפנימיות, שהוא קודש קדשים. אמנם נשמת רות היתה מהפנימיות, רק הקדוש ברוך הוא דרך מעבר העציר נשמתה דרך מואב לטעם הידוע לו יתברך, והוא כמרכיב אילן צאלין. וזה שאמר הכתוב 'אשר באת לחסות' וגו', כלומר, צאלתך היתה דרך שם ולא שרשך. וזה הפירוש שביאר לה עתה צמה שאמר 'לעת האוכל גשי הלום' וגו', מצוחר צוחר וכו' 79

והיו על לב אהרן כבואו לפני ה'

בעוהשי"ת

ספר לב אהרן

על התורה

חלק ראשון - בראשית

אמרות ה' אמרות מהורות, לבבות מלהיכות ועינים מאירות
דרך חיים תוכחת מוסר להורות, אהבת ה' חקים ותורות
בדרך דרוש וחסידות מבוארות, במקהלות עם נאמרות

מאת כ"ק מרן

רבינו מהר"א ט"ב שליט"א

אבדק"ק סאטמאר יצ"ו

יוצא לאור על ידי

ועד להוצאת ספרי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

חודש תשרי שנת תשע"ח לפ"ק

פק"ק קרית יואל יצ"ו

ויניחדו אהרן לפני העדות למשמרת

שהיה חלילה כמתרעם על מדותיו ית"ש, ואף חנן נימא זה מילתא.

ואפ"ל בהקדס מה דאיתא במדרש (ב"ר פכ"ט ס"ה) אמר רבי סימון מלינו שהקב"ה עושה חסד עם האחרונים בזכות הראשונים, ומנין שהקב"ה עושה עם הראשונים בזכות האחרונים, שנאמר (בראשית ו ט) ונת מלא תן בעיני ה', באיזו זכות, בזכות תולדותיו.

ומעתה י"ל כי לאחר שנכח אברהם את המלחמה וניגול בדרך נס, התחיל לדאוג שלא יבא לידי גאות מחמת נסים אלו, ובזאת דבר ה' אליו במחזה לאמר אנכי מגן לך שכרך הרצה מאד, היה חושש שלא יאבד הבטחה זו באם יבא לידי גאות, ועל הצעל גאה אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם (סוטה ה), ובזודאי איננו מתקיים זו הבטחה ה' אנכי מגן לך, גם סימן לבטוח הרוח עניות (שבת לג), ושזו לא מתקיים זו הבטחה שכרך הרצה מאד.

ובזה יתבאר מה ששאל אברהם אבינו את ה' לאמר, מה תתן לי, הלא שום הבטחה לא מתקיים בי כיון ואנכי הולך ערירי, דבשלמא אלמלי היה לי בנים הייתי תולה שנסים אלו נעשו לי בזכות תולדותי כמו שנת ניגול בזכות תולדותיו, אבל כיון שאין לי בנים חוששני שמה אבא על ידי זה לשמן גאות, ואז הרי כל הון בעולם לא ישוה לי.

*

76 ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וגו' ויאמר לו בה יהיה ורעך. ופירש"י הגזיה אותו מחללה של עולם.

יתבאר על פי דברי כ"ק מרן ארמו"ר זללה"ה בצרך משה (פרשתן עמוד סג) בטעם שהפזיר אברהם אבינו בתפלה להפקד בצנים, כי ידוע (הקדמת הויהר דף יג), משנת חסידים מסכת גמ"ח

פ"ג) שנפשות הגרים הם תחת כנפי השכינה, אבל נפשות ישראל אחיזתם על כנפי השכינה, כי הם עמוסים מני בטון ושורשם צאילין העליון במקום גבוה. והנה אברהם אבינו היה תחלה לגרים (סוכה מט:), ואם כן הרי מקומו תחת כנפי השכינה, אלא שאברהם היה עומד ומשתוקק שיזכה לעלות על כנפי השכינה יחד עם נשמות ישראל, ולכן היה עומד ומפזיר להשי"ת שיפקד בצנים, שהרי בנו הנוול לו כבר יהא נמנה צין נשמות ישראל, ועל ידי שהוא ילמוד תורה עם בנו, לא יתכן שיהיה התלמיד על כנפי השכינה והרב במדריגה קטנה, שהרי יותר מזה מלינו בגמרא (יומא פו.) שלא יהא הוא בגיהנם ותלמידיו בגן עדן, ועל ידי כן יתעלה גם הוא על כנפי השכינה, עכ"ל.

ועל פי זה יש לפרש מה שכתב בצעל הטורים בתחלת הפרשה, אל הארץ אשר אראך, **אראך** בגימטריא **בעננים**, מלמד שהיו העננים הולכים לפניו ומראים לו הדרך. דהנה מלינו (ילקוט בשלח רמז רכ"ח) במסע בני ישראל במדבר שהיו שבעה עננים, ארבעה מארבע רוחות ואחד מלמעלה ואחד מלמטה על מעלת בני ישראל שהם על כנפי השכינה, כי הענן מורה על השראת השכינה כמו שנאמר (שמות יט ט) הנה אנכי בא אליך בצב הענן, ולכן הלכו בני ישראל על גבי הענן, מחמת שהם על כנפי השכינה. ולכן הבטיח הקב"ה לאברהם אבינו שילך לארץ ישראל בתוך העננים, כי גם הוא יזכה לזה להיות על כנפי השכינה, והטעם כי ואעשך לגוי גדול, והצנים אשר יולדו לך כבר יהיו נמנים צין נשמות ישראל, ועל כן גם אתה תזכה להיות על כנפי השכינה.

אמנם יש לומר דבאמת זכה אברהם אבינו מלד עזמו להיות על כנפי השכינה, דאיתא במדרש תנחומא (פ"ג) ואעשך לגוי גדול, אין כתיב ואשימך אלא ואעשך, אמר לו אותך אני בורא בריה

חדשה. וכיון שהקו נחשב עוד כבנו ש לו נשמת ישראל מ עזמו זכה אבד

וזה שאמר ויוצא אותו מחללה הקב"ה את אבריו ויאמר לו כה יהיה למעלה מכנפי ה ישראל

ויאמר אליו אני חבובים. אי רבי אומר גדולה צמנות כאברהם אז שם מילה, שנאמר להצין בטעם הדבר

ב כתב הרמ"א לעשות כ שנולד זכר ונכסים הטורי זהב (פקי"ג) (ויק"ר פכ"ו ס"י) מנ אכסנאין שיש כאן המטרונא, כך אמר עד שמעבור עליו ובדרישה הביא טעם החינוק על תורתו ש ולכאורה לפי טעם התורה שאבד, צריך ו דוקא, היה ראוי ל

ואפ"ל בהקדס מו (פ' שמות) ל ב אחד שבה לפני ה

חדשה. וכיון שהקצ"ה עשה אותו צריה חדשה, לא נחשב עוד כזנו של תרה, וגם הצרהם עצמו היה לו נשמת ישראל משורש אילן העליון, נמצא דמאד עצמו זכה הצרהם להיות על כנפי השכינה.

וזו שאמר ויזא אותו החונה, ופירש"י הגביה אותו מחללה של עולם, והיינו שהגביה הקצ"ה את הצרהם אזינו מעל כנפי השכינה, ויאמר לו כה יהיה זרעך, כלומר כמו שהוא עמה למעלה מכנפי השכינה, ככה יזכו בניו אותו ישראלית היות בצחינה זו.

*

ויאמר אליו אני אל שרדי התהלך לפני והיה תמים. איתא במס' נדרים (דף לב.) תניא, רבי אומר גדולה מילה שאין לך מי שנתעסק במצוות כאצרהם אזינו, ולא נקרא תמים אלא על שם מילה, שנאמר התהלך לפני והיה תמים. ויש להצין בטעם הדבר שנקרא תמים על שם מצוה זו.

ב) כתב הרמ"א (יורה דעה סימן רס"ה ס"ב) נהגו לעשות סעודה ומשתה בליל שבת לאחר שנוול זכר נכנסים אלל התינוק לטעום שם, וכתב הטורי זהב (סק"ג) ראיתי סמך לזה ממדרש רבה (ויק"ר פכ"ו ס"י) משל למלך שגזר ואמר על כל אכסגאין שיש כאן לא יראו פני עד שיראו פני המטרוגא, כך אמר הקצ"ה לא תביאו לפני קרבן עד שתעבור עליו שבת, ואין מילה בלא שבת, וצדרישה הביא טעם לסעודה זו, שהולכין לנחם את התינוק על תורתו ששכח כדאיתא בגמרא (נדה ל.). ולכאורה לפי טעם הדרישה שמנחמין אותו על התורה שאבד, צריך הסבר למה נכנסים אללו בשבת דוקא, היה ראוי לילך לנחמו מיד אחר שנוול.

ואפ"ל בהקדס מה שכתב צבית שמואל אחרון (פ' שמוה) לפרש בגמרא (שבת לא.) מעשה באחד שזא לפני הלל ואמר לו גיירני על מנת

שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, אמר לו דעלך סני לחצרך לא תעביד. כי הנה כל אחד מישראל צריך לקיים תרי"ג מצוות, ואם לא זכה לקיימם בגלגול אחד צריך לבוא בגלגול שנית עד שיקיים את כולם (מיקוי הזה"ק דף קלב.). והנה ישנם כמה מצוות שאין כל אחד יכול לקיימן בגלגול אחד, כמו מצוות הנוהגות צבונים ומצוות התלויות בארץ וכדומה, והגר הזה רצה להתגייר באופן שיקנה שלימות בפעם הזאת שהוא בעולם ולא יצטרך להתגלגל שנית, ולזה אמר גיירני על מנת שתלמדני כשאני עומד על רגל אחת, רגל הוא לשון פעם כמו (במדבר כב ג) שלש רגלים, והיינו שיוכל לקיים כל התורה בפעם אחד ולא יצטרך להתגלגל, והשיב לו הלל מה דעלך סני לחצרך לא תעביד, כי העצה לזה הוא להיות בשלום ובאחדות עם כל ישראל, ואז נחשב כגוף אחד עם כל ישראל, וכל מה שמקיים אחד מישראל נחשב כאילו קיים גם הוא, עכ"ד.

ובספר סמא דחיי (דרוש ח) מפרש המשך הגמרא ואידך פירושא זיל גמור, כי יש עוד תקנה לקיים כל התרי"ג מצוות על ידי לימוד התורה, וכמבואר בגמרא (מנחות קי.) כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכן כל המצוות יכול לקיים על ידי עסק התורה בהלכה של אותה המצוה, וזהו הכוונה ואידך, רצה לומר ועוד תקנה אחרת, זיל גמור, ועל ידי עסק התורה שיחשוב בלבו הלוואי מתי יבא לידי ואקיימנה, יוכל לקיים את הכל, עכ"ד.

ובתב על זה א"ז זללה"ה צייטב לב (פ' תרומה) דשני עצות הללו הנס באים על ידי מילה, כי מבואר בספרים (עקדה שער יח) בטעם מצוות מילה להורות כי אב אחד לכולנו ואנחנו עמו, חתומים בחותמו וצריך שיהא ציינו אחדות ושלום, וכן כי על ידי מילה הוסר כח הרע מאת האדם וימול ערלת לבבו, ומפני כך בישראל מחשבה

ספר

שאלות הבמה

על כל הסדרות נ"ך ואגדות הש"ס
ועל יום טוב שבועות

שחיבר כ"ק אדמו"ר הגאון הקדוש המפורסם צדיק יסוד עולם נודע ביהודה ובישראל גדול
שמו בחסידותו ובענוותנותו, טהרתו ופרישותו, הרביץ תורה בישראל למעלה מיוכל שנים,
והעמיד אלפי תלמידים הגונים, עומד בפרץ וגודר גדרים, לוחם מלחמות ה' מאור הגולה,

בקש"ת רבי **שאל ברך** זצוקללה"ה

אב"ד דקה"י קאשוני יע"א

ומלפנים אב"ד קראלי ומאגענדארף

הופיע אורו לראשונה ע"י ק"ז המחבר זי"ע בשנת תרצ"ב
ושנית ע"י אבי מורי זללה"ה נכד המחבר זי"ע בשנת תשל"ד

וכעת נתחדש אורו כמהדורה שלישית ביתר שאת וביתר עז כתיקונים גדולים
על ידי נכד המחבר

נפתלי צבי ברודי

בני ברק

שנת השמיטה תשס"א

במאמץ, סך הכל ת"פ, לבטל טומאה הידועה (יד) שמספרה ת"פ. ולפי זה י"ל דאם האיסור הוא צרי, מתאחדין בה כל כוחות טומאות אלו שמספרן ת"פ ובטלין חד צמרי צמתק"ס.

ידי שהתלמידים שואלים את רבם משפיעין חכמה להרב שידע להשיב להם, והוא דמיון לדולה מים שידוע שכל שמוסיפין לדלות מתוספין המים [מהמעייין] זהם יפס, ואם אין דולין מתקלקל המעייין. (יה) L

לך לך

☆

(יא) ויהי ריב בין רועי מקנה אצרים, ובמסורה (יחזקאל ל"ד ח') לא דרשו רועי את אצני י"ל דכתיב (משלי כ"ח ד') עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו צם, וזה (טו) גרם שהי' ריב בין רועי אצרים לרועי לוט וכפרש"י שהי' מוכיחים אותם על הגזל, - ומטעם זה (טז) כדי שלא יריצו עמם ויחסר פרנסתם וכבודם לכך לא דרשו הרועים את האץ להוכיחן.

(יג) הלהם ראיחי אחרי רואי. י"ל דצספר דגל מחנה אפרים (ד"ה צא נא צספ רבי נחמן הארדיענקער ז"ל) כתב, שתורה שלא לשמה הוא צחינת עבד ושפחה, ואמרו חכז"ל (פסחים נ:.) לעולם ילמוד אדם שלא לשמה שמחוך שלא לשמה יבא לשמה, ולזה אמר בא אל שפחתי אולי אצנה אנכי ממנה שתלמוד אחר כך לשמה, אבל אם נשאר לעולם ללמוד שלא לשמה הנשמה מתאוננת חמסי עליך עכ"ד. וצספרי אבות על צניס (פ"א מ"א אות ב') פרשמי מדרש רבה איכה (בפתיחה ד"ה ר' אבא ב) המאור שבה מחזירו למוטב, שהכונה אם התורה מאירה לו ורואה נפלאות שבמורה הקדושה, ודאי מחזירתו למוטב, אבל אם אינו זוכה אז התורה לו כסס המות, שבכל מקום מתרצים לו קושיות ונראה צעיניו כאילו התורה מליאה דחוקים ונגד השכל, אז בא על ידי זה לידי מינות. - וכתבו צספ דצעש"ט ז"ל שכל מה שיש

☆

76 יב) דמשק אליעזר. דרשו חכז"ל (וימא כח:) שהי' דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים. יש לדקדק דתיבת דולה לכאור' מיותר, דדי אם אמר שהי' משקה מתורת רבו. (יז) וי"ל דעל ידי לימוד עם תלמידים נתוסף חכמה לרבם, ואמרו (תגינה יד.) תלמיד המחכים את רבותיו, שעל

(יד) נוקבי' דס"ם הנקראת לילי"ת שמספרה ת"פ. (טו) פי' מה ששומרי תורה צריכין להתגרות ולהתרות ברשע, גרם וכו'. (טז) שעוזבי תורה יהללו רשע וכו' לכן לא דרשו הרועים את צאני, כמו"ש רש"י שם ביחזקאל שלא הוכיחו אותם ולא שפטו בין איש לרעהו. (יז) וממילא מוכח שזה שהשקה לאחרים הי' ממה "שדלה" מרבו. (יח) וזהו החידוש בתיבת דולה, שדלה לעצמו עוד ועוד בעת שהי' משפיע ומשקה לאחרים מתורת רבו.

תזריע

כ (רד) אשה כי תזריע וילדה זכר. מקשים דהוי ל' למימר ותלד כמו שאמר תזריע. (טו) וי"ל על פי מה שכתב בספר ייטב לב (עה"פ כי תזריע ד"ה או יאמר) עפ"י מאמרם ז"ל (ויקרא רבה פל"ה ז') ואת מנזתי תשמרו ועשיתם אותם, מעלה אני עליכם כאלו עשיתם עצמכם, [והוא] על דרך המלמד בן חצירו תורה כאלו ילדו (סנהדרין י"ט), כל שכן הלומד תורה ומשמרה הרי זה מוליד את עצמו, ועל פי זה פירש בספר נועם מגדים אלה תולדות נח נת, כלומר בעצמו ה' תולדות נת, כי נח איש נדיק תמים ה', אמנם ידוע כי זה אי אפשר בלחי אס תחלה בראשית כניסתו למורה ולעבודה ילמוד מזולתו וישמע לקול הורים בחינת מקבל, ואחר כך יוליד את עצמו להשפיע לאחרים, ויהי נעשה בחינת זכר המשפיע, והנה ראשית העבודה יכונה בשם זריעה, וז"ש לאדם, אס תהי בחינת אשה בעת כי תזריע, אז וילדה את עצמו זכר, (טז) אבל אס הוא בעיניו איש זכר בעת תזריע תחלה, ואינו רונה לקבל מזולתו, אז יולדת נקיבה, כלומר חס כוחו כנקיבה שאינו זוכה להשפיע, וזוה הורה מוסר לנו להטות אזן לשמוע עכ"ד.

(טו) כי תיבת תזריע היא לשון עתיד, ותיבת וילדה היא לשון עבר ונהפך לעתיד ע"י הוא"ו שבראשו, והול"ל ותלד שהוא רק לשון עתיד כמו תיבת תזריע.

והנני מוסיף על דבריו לא לצד שיהי זכר ומשפיע לעמיד, כי אס מיד נעשה זכר להשפיע חכמה לרבו, כמאמרם ז"ל (מכות י'). ומתלמידי יותר מכולם, שכל מה שהתלמידים מוסיפין לקבל משפיעין להרצ שיספיע להם, והוא כדמיון מעיין, שכל עוד שמוסיפין לשאוב מתגבר המים והם טובים יותר, ולזה אמר [וילדה] בלשון עבר ועמיד, שלא די שיהי זכר לעמיד להשפיע לתלמידיו, אלא מיד הוא כזכר להשפיע ולהוסיף חכמה לרבו, ולזה אמר וילדה שהוא עבר ועמיד.

מצורע

רה (רה) זאת תהי תורת המצורע ציוס טהרתו והוצא אל הכהן. בהקדים מדרש (דברים רבה פ"א א') על הפסוק (דברים א' א') אלה הדברים אשר דיבר משה, ה"ד (משלי ע"ו) מרפא לשון עץ חיים, עד שלא קיבל משה את התורה מה כתיב צי לא איש דברים אנכי (שמות ד' י'), ומשקיבל את התורה מה כתיב צי אלה הדברים וגו'. י"ל אחד מהמדות שהתורה ניקנית בהם היא מיעוט שיחה (אבות פ"ו מ"ה), שכל שימעט האדם בדיבור חול, יתרצה כוחו בתורה, ומצואר בירושלמי (ברכות פ"א ה"ב) שאמר ר' שמעון בן יוחאי אס הי' בהר סיני הי' מבקש שיהי לאדם פה מיוחד לדבר דברי תורה,

(טז) כוונת הייטב לב גם לפרש בזה מאמרם ז"ל אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, איש מזריע תחילה יולדת נקבה, וזו שסיים אבל אם הוא בעיניו זכר.

שאם נפגס פיו בז אסורים, אינו מן הלזה מעורר המ של ישראל עליו לא איש דבר ימיו למעט בדיבור. לדבר דברי תורה שיחה בדברי חול בתורה הק'. ולזה לשון עץ חיים, שה שעי' שירצה לזכור פיו ולשונו.

והנה אמרו חכמי על לשה"ר תורת המצורע, התורה יתרפא מצי דבר אסור, והוצו

ז (ז) זאת תהי טהר מדקדקים דתיבת ובמדרש על זה [אימא], ה"ד אלקים מה לך לס פיך. ומפרשים כ שמים אז תורתו שדוקא ציוס טה שלמד, כי קודם לרשע מה

ויש להוסיף עוד תורתו קודם